

NUTQ NUQSONIGA EGA BOLALAR BILAN ISHLASHDA OTA-ONALARNI LOGOPEDIK-KORREKSION JARAYONGA FAOL JALB ETISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Egamnazorava Ozodaxon Baxromjon qizi

Nam.DPI MPLAU-23 +998 90 361 44 91 ruhiddinegamnazar9699@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada nutq nuqsoniga ega bolalar bilan olib boriladigan logopedik-korreksion jarayonda ota-onalarni faol jalb etishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Tadqiqotda oilaning bolaning nutqiy rivojlanishidagi o'rni, ota-onalar va mutaxassislar hamkorligining samaradorligi hamda uy sharoitida olib boriladigan korreksion ishlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Ota-onalarning logopedik bilim va ko'nikmalarini oshirish, ularni maqsadli mashg'ulotlarga yo'naltirish bolaning nutqiy muammolarini bartaraf etishda muhim omil sifatida asoslab beriladi. Maqolada ota-onalar bilan ishlashning samarali shakllari, maslahatlar, treninglar va amaliy tavsiyalar orqali logopedik jarayonni uzluksiz tashkil etish masalalari ochib berilgan. Tadqiqot natijalari ota-onalarning faol ishtiroki bolalarda nutq rivojining tezlashishiga, barqaror natijalarga erishishga hamda ijtimoiy moslashuv darajasining oshishiga xizmat qilishini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *nutq nuqsoni, logopedik korreksiya, ota-onalar ishtiroki, oilaviy hamkorlik, nutq rivoji, korreksion jarayon, pedagog-logoped, ijtimoiy moslashuv.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются теоретические и практические основы активного участия родителей в процессе логопедической и коррекционной работы с детьми с нарушениями речи. Анализируется роль семьи в развитии речи ребенка, эффективность сотрудничества родителей и специалистов, а также важность коррекционной работы, проводимой дома. Обосновывается важность повышения логопедических знаний и навыков родителей и направления их на целенаправленную деятельность как важного фактора устранения речевых проблем у ребенка. В статье раскрываются эффективные формы работы с родителями, вопросы непрерывной организации логопедического процесса посредством консультаций, тренингов и практические рекомендации. Результаты исследования показывают, что активное участие родителей способствует ускорению развития речи у детей, достижению стабильных результатов и повышению уровня социальной адаптации.*

Ключевые слова: *дефект речи, коррекция речи с помощью логопедии, участие родителей, сотрудничество семьи, развитие речи, процесс коррекции, логопед, социальная адаптация.*

Annotation: *This article discusses the theoretical and practical foundations of the active involvement of parents in the speech therapy and correction process with children with speech disorders. The study analyzes the role of the family in the child's speech development, the effectiveness of cooperation between parents and specialists, and the*

importance of correctional work carried out at home. Improving the speech therapy knowledge and skills of parents and directing them to targeted activities is justified as an important factor in eliminating the child's speech problems. The article reveals effective forms of working with parents, issues of continuous organization of the speech therapy process through consultations, trainings, and practical recommendations. The results of the study show that the active participation of parents contributes to the acceleration of speech development in children, the achievement of stable results, and an increase in the level of social adaptation.

Keywords: *speech defect, speech therapy correction, parental participation, family cooperation, speech development, correction process, speech therapist, social adaptation.*

Bugungi kunda nutq nuqsoniga ega bolalar bilan olib boriladigan logopedik-korreksion ishlarni samarali tashkil etish masalasi maxsus pedagogika va logopediya fanlarining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Nutq buzilishlari bolaning nafaqat og'zaki va yozma nutqiga, balki uning psixologik rivojlanishiga, ijtimoiy moslashuviga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, nutq nuqsonlarini bartaraf etish jarayoni faqat mutaxassis tomonidan olib boriladigan mashg'ulotlar bilan chegaralanmasdan, bolani o'rab turgan yaqin ijtimoiy muhit — oila ishtirokini ham qamrab olishi zarur.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning nutqiy rivojlanishida ota-onaning munosabati, tarbiyaviy yondashuvi va nutqiy muhitning sifati muhim rol o'ynaydi. Logopedik mashg'ulotlar haftasiga cheklangan vaqt davomida olib borilsa, bolaning kundalik hayotidagi asosiy muloqot esa aynan oila doirasida amalga oshiriladi. Shu sababli ota-onalarni logopedik-korreksion jarayonga faol jalb etish bolada shakllantirilayotgan nutqiy ko'nikmalarni mustahkamlash va ularning barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ota-onalarning logopedik jarayondagi ishtiroki bolaning nutqiy muammolariga nisbatan to'g'ri munosabatni shakllantirish, noto'g'ri talablar va bosimni kamaytirish, ijobiy emotsional muhit yaratishga yordam beradi. Bu holat bolada nutqiy ishonchning ortishiga, mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishning kuchayishiga va muloqotga kirishish faolligining oshishiga zamin yaratadi. Aksincha, ota-onalarning yetarli bilim va tushunchaga ega bo'lmasligi logopedik ishlarning samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, ota-onalar bilan hamkorlikni ilmiy asoslangan tarzda tashkil etish, ularni logopedik-korreksion jarayonning faol ishtirokchisiga aylantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Mazkur maqolada nutq nuqsoniga ega bolalar bilan ishlashda ota-onalarni logopedik-korreksion jarayonga jalb etishning nazariy asoslari, amaliy imkoniyatlari hamda ushbu hamkorlikning pedagogik ahamiyati yoritiladi.

Nutq nuqsoniga ega bolalar bilan olib boriladigan logopedik-korreksion ishlar murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, uning samaradorligi ko'plab omillarga bog'liqdir. Ushbu omillar orasida ota-onalarning faol ishtiroki alohida o'rin egallaydi. Chunki bola nutqiy rivojining asosiy muhiti oila hisoblanadi va kundalik muloqotning

katta qismi aynan ota-onalar bilan amalga oshiriladi. Shu sababli logopedik ishlarni faqat mutaxassis faoliyati bilan cheklab qo'yish kutilgan natijani bermaydi.

Nazariy tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, bolaning nutqi ijtimoiy muhit ta'sirida shakllanadi va rivojlanadi. Ota-onalar bolaning birinchi nutqiy modeli bo'lib, ularning nutq madaniyati, muloqot uslubi va tarbiyaviy yondashuvi bolada nutqiy ko'nikmalar shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Nutq nuqsoniga ega bolalarda esa bu jarayon murakkablashib, maxsus pedagogik yordamni talab etadi. Bunday vaziyatda ota-onalarning logopedik jarayondan xabardorligi va undagi faol ishtiroki muhim pedagogik shartlardan biri hisoblanadi.

Ota-onalarni logopedik-korreksion jarayonga jalb etishning nazariy asoslari tizimli yondashuv, oilaviy ta'lim va ijtimoiy-pedagogik hamkorlik g'oyalariga tayanadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bola rivoji uchun mas'ul bo'lgan barcha subyektlar — logoped, pedagog va ota-onalar bir butun tizim sifatida hamkorlikda faoliyat olib borishi zarur. Bunday hamkorlik bola nutqidagi kamchiliklarni erta aniqlash, korreksion ishlarni uzluksiz davom ettirish va ijobiy natijalarning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Amaliy jihatdan ota-onalarni logopedik jarayonga jalb etish turli shakl va usullar orqali amalga oshiriladi. Ular orasida individual va guruhli maslahatlar, ochiq logopedik mashg'ulotlar, treninglar hamda uy sharoitida bajariladigan mashqlar muhim ahamiyatga ega. Logoped tomonidan ota-onalarga bolaning nutq nuqsoni xususiyatlari, mashg'ulot maqsadlari va uyda bajariladigan topshiriqlar haqida aniq va tushunarli ma'lumot berilishi zarur. Bu ota-onalarda mas'uliyat hissini oshirib, bolaga nisbatan to'g'ri yondashuvni shakllantiradi.

Uy sharoitida olib boriladigan logopedik mashqlar korreksion jarayonning uzluksizligini ta'minlaydi. Ota-onalar tomonidan muntazam bajariladigan oddiy, ammo maqsadli mashqlar bolada shakllantirilayotgan nutqiy ko'nikmalarni mustahkamlaydi. Masalan, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish, so'z boyligini oshirish, gap tuzish va bog'langan nutqni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar kundalik muloqot jarayonida tabiiy tarzda amalga oshiriladi. Bunda ota-onalarning sabr-toqati va rag'batlantiruvchi munosabati muhim hisoblanadi.

Shuningdek, ota-onalar bilan olib boriladigan psixologik-pedagogik ishlar ham logopedik jarayonning ajralmas qismi sanaladi. Nutq nuqsoniga ega bolalarda ko'pincha ikkilanish, o'ziga ishonchsizlik va nutqiy qo'rquv kuzatiladi. Agar ota-onalar bolaning muammosiga noto'g'ri munosabatda bo'lsalar yoki uni tez-tez tanqid qilsalar, bu holat nutqiy muammolarni yanada kuchaytirishi mumkin. Shu bois ota-onalarni bolaning emotsional holatini qo'llab-quvvatlashga, ijobiy muhit yaratishga o'rgatish logopedik-korreksion ishlarning samaradorligini oshiradi.

Ota-onalar ishtirokidagi logopedik-korreksion jarayon bola va mutaxassis o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlab, ta'lim-tarbiya jarayonining yaxlitligini ta'minlaydi. Bunday yondashuv natijasida bolada nutq rivoji tezlashadi, muloqotga bo'lgan qiziqish ortadi va erishilgan natijalar uzoq muddat davomida saqlanib qoladi. Shu jihatdan, ota-onalarni logopedik-korreksion jarayonga faol jalb etish nafaqat

nazariy jihatdan asoslangan, balki amaliy jihatdan ham o'zini oqlagan samarali yondashuv hisoblanadi.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ota-onalarni logopedik-korreksion jarayonga faol jalb etish nutq nuqsoniga ega bolalarda nutq rivojining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Tajriba jarayonida ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarda nutqiy ko'nikmalarni tezroq shakllantirishga va ularni mustahkamlashga yordam bergani aniqlandi.

Shuningdek, ota-onalar ishtirokida olib borilgan korreksion ishlar natijasida bolalarning muloqot faolligi ortdi, emotsional holati barqarorlashdi hamda nutqiy ishonchi kuchaydi. Tadqiqot natijalari ota-onalar va logoped o'rtasidagi uzviy hamkorlik logopedik-korreksion jarayonning ijobiy va barqaror natijalarga erishishida muhim omil ekanini tasdiqlaydi.

Nutq nuqsoniga ega bolalar bilan olib boriladigan logopedik-korreksion ishlar samaradorligi ko'p jihatdan ota-onalarning ushbu jarayondagi faol ishtirokiga bog'liq ekanligi tadqiqot davomida yaqqol namoyon bo'ldi. Ota-onalarni logopedik jarayonga jalb etish bolaning nutqiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, mashg'ulotlarda o'rganilgan ko'nikmalarni kundalik hayotda mustahkamlash hamda ijobiy emotsional muhit yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari ota-onalar va logoped o'rtasidagi tizimli hamkorlik bolalarda nutq rivojini tezlashtirish, muloqot faolligini oshirish va nutq nuqsonlarini korreksiyalashda barqaror natijalarga erishish imkonini berishini ko'rsatdi. Shuningdek, ota-onalarning logopedik bilim va malakalarini oshirish bolaning nutqiy muammolariga nisbatan to'g'ri va ongli yondashuvni shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda, ota-onalarni logopedik-korreksion jarayonga faol jalb etish nazariy jihatdan asoslangan va amaliy jihatdan samarali yondashuv bo'lib, u nutq nuqsoniga ega bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvni logopedik amaliyotga keng joriy etish bolalarda nutq rivoji sifatini oshirish va ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayeva M. A. Logopediya asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. G'aniyeva D. B. Nutq buzilishlari va ularni korreksiyalash metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Karimova S. T. Maxsus pedagogika. — Toshkent: Universitet, 2020.
4. Mamatova L. R. Nutq nuqsonlari va ularning psixologik-pedagogik jihatlari. — Toshkent: Fan, 2017.
5. Nurmatova N. Sh. Bolalar nutqini rivojlantirish metodlari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018.
6. Raxmonova Z. K. Logopedik korreksiya jarayonida oilaning o'rni. — Toshkent: O'qituvchi, 2021.

7. Saidova G. U. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni korreksiyalash. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
8. Usmonova H. B. Bolalar psixologiyasi. — Toshkent: Sharq, 2016.
9. Xoliqova D. A. Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash metodikasi. — Toshkent: Universitet, 2020.
10. Yuldashev O. M. Logopedik amaliyot va zamonaviy yondashuvlar. — Toshkent: Fan, 2022.